

The dream of a generation made true: Creating “Big Liberec”

ABSTRACT

STANISLAV BIMAN | Forming a metropolitan area through conurbation is a common phenomenon of the industrial society and it is taking place even today. Its incentives are mainly of administrative, financial and economical nature, only exceptionally there are also political reasons. This is the case of the so called “Big Liberec“. The paper deals with the roots of this process in the 19th century, its successful culmination in 1938–1939 and finally its first fulfilment. It discusses the first proposal from Liberec town hall and analyses to which extent the state administration and NSDAP party elements influenced the final version of the proposal. The action of the mayor of Liberec on October 1938 started a seemingly democratic process, which was completely transformed to an undemocratic operation to correspond more with the spirit of the new national socialistic administrative and political order - not by means of discussion and agreement, but by uncompromising orders and interests of the NSDAP and influential administrative and political powers in Liberec and Berlin.

KEY WORDS

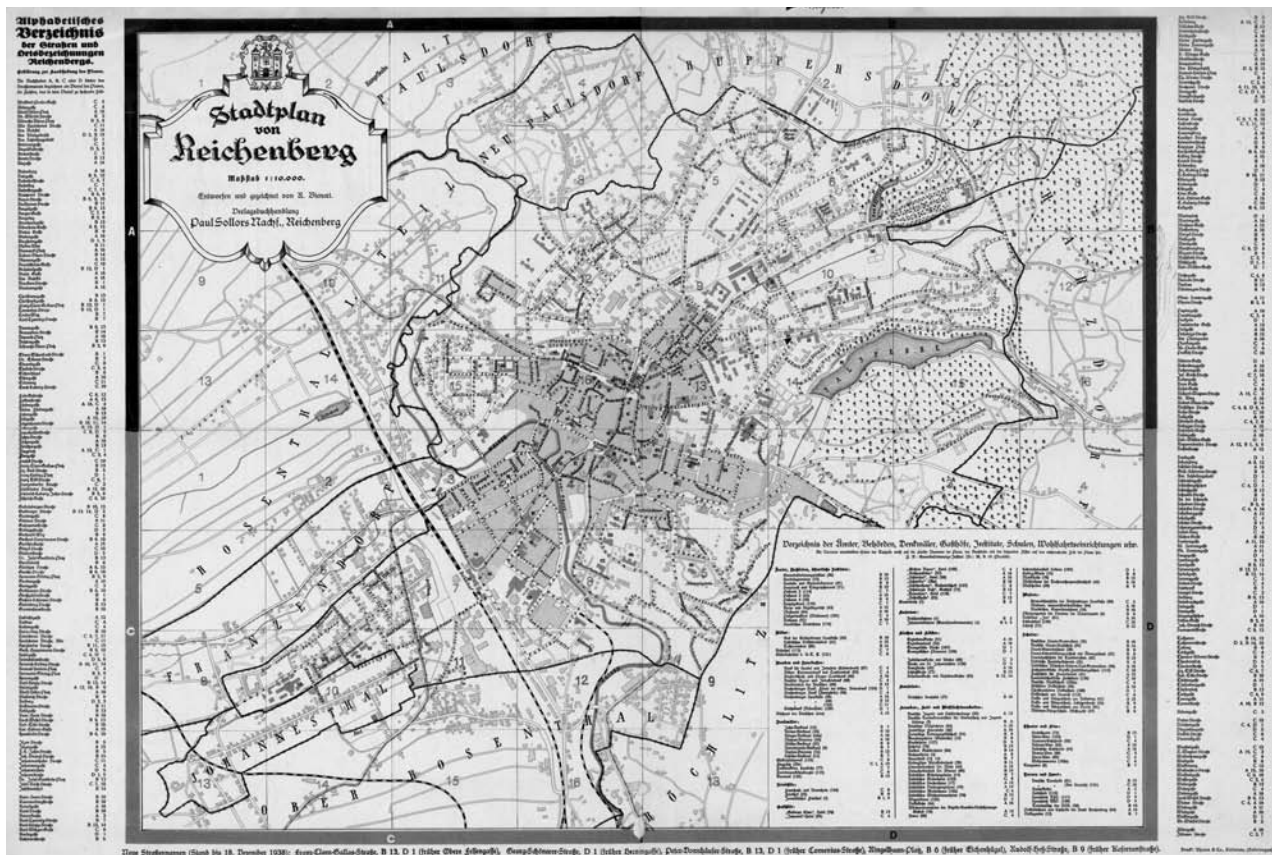
Big Liberec
Eduard Rohn
conurbation
urbanism
Sudetenland

KLÍČOVÁ SLOVA

Velký Liberec
Eduard Rohn
slučování měst a obcí
urbanismus
Sudety

Naplněný generační sen: Utvoření Velkého Liberce¹

STANISLAV BIMAN

Plán města Liberce, 1939 (SOKA Liberec, Sběrka map a plánů, inv. č. 812)

Myšlenka vytváření větších správních městských celků připojováním okolních obcí k jejich historickým jádrům úzce souvisí s jejich průmyslovým rozvojem. Průmyslové továrny, budované na okraji měst a mnohdy i mimo jejich katastry, zapříčinily následnou výstavbu pro početně se rozrůstající města. Původní historická města se tak postupně, především obytnou plochou, přibližovala k sousedním obcím nebo se jich přímo dotýkala. Vznikala tím celá řada správních, dopravních i administrativních problémů, které si vynucovaly neustálá jednání se sousedními obcemi.

Snahy po zjednodušení nebo až odstranění těchto problémů vedly k myšlence spojení těchto dosud samostatných obcí s městy. Podobné snahy nacházely většinou souhlas jak u dotyčných obcí, tak i u nadřízených správních a politických úřadů. Přinášely s sebou převážně oboustranné hospodářské výhody. Proto tako-

váto připojování a sjednocování měst a obcí, probíhající od 19. století, měla většinou hladký průběh a uskutečňovala se bez větších úředních i "sousedských" obtíží.

V případě Liberce tomu tak ovšem nebylo. Problém zde spočíval v odlišnosti národnostní a politické. Zatímco město bylo převážně německé a vyhraněně nacionálně – německy orientované, okolní obce s levicově orientovaným dělnictvem byly národnostně smíšené. Snahy libereckých politiků narážely u příslušných obecních zastupitelstev na neochotu, ale i na přímý nesouhlas jednat o takové možnosti.

Proto se vytvoření Velkého Liberce protáhlo na více než třicet let. A protože probíhalo ve třech politicko-správních útvarech (Rakousko-uherské monarchii, Československu a Třetí říši) i za rozdílného postavení Liberce v rámci těchto útvarů a jeho ambic, je také potřeba věnovat jim samostatné studie, jež budou vycházet

¹ Není-li uvedeno jinak, je čerpáno z fondu AM Liberec, k. 55–56, sig. Gd 281/1904, uloženého v SOKA v Liberci.

V torzech dochovaného materiálu z činnosti úřadu libereckého landráta, úřadu ústeckého vládního prezidenta a úřadu libereckého místopředsedy nebylo k danému tématu nic nalezeno. Spisový materiál Kreisleitung NSDAP v Liberci, ev. podřízených místních organizací (Ortsgruppenleitung) se nedochoval vůbec.

2_0 svolání schůzky rozhodl Rohn již 13. října 1938 po předchozím kontaktu se zástupci těchto obcí.
3_ Františkov, Horní Růžodol, Janův Důl, Nové Pavlovice, Rochlice, Růžodol I, Ruprechtice a Starý Harcov.

z dobových reálií a akcentovat politické představy liberecké radnice. Z tohoto důvodu je tato studie věnována jen jedné z nich. Té, která vlastně nastartovala vytváření Velkého Liberce.

Jednání o naplnění dávného snu, spojení všech obcí libereckého „údolního kotle“ a vytvoření Velkého Liberce, začala záhy po obsazení Liberce německou armádou a inicioval je sám, tehdy ještě jen starosta, Eduard Rohn. Zúčastnili se ho starostové všech samostatných obcí od Machnína po Proseč nad Nisou. Výsledek sice posléze nebyl tak ohromující jako původní projekt, ale cíle bylo po dalších složitých jednáních, slibech, nátlaku a kalkulacích dosaženo. Ke dni 1. 5. 1939 byly k Liberci připojeny dnešní čtvrtě VI–XV. Počet obyvatel rázem dosáhl čísla 70 567 a Liberec se tím stal nejlidnatějším městem Říšské župy Sudety. To byl i další důvod, proč se stal jejím „hlavním městem“ a oprávněně nyní mohl nést titul Gauhauptstadt. I když některá další města župy (např. Karlovy Vary, Ústí nad Labem, Opava) iniciovala podobné kroky, nedosáhla většího počtu obyvatel nebo jim to nebylo dovoleno. Podle sčítání lidu ze 17. května 1939 předčil Liberec, který se stal mezitím městským obvodem (dnes bychom řekli statutárním městem), všechny ostatní městské obvody v župě: Ústí nad Labem (68 228 obyvatel), Karlovy Vary (58 365), Opavu (46 092), Cheb (35 507). Byl to největší a jediný trvalý úspěch, který si město z okupačních let odneslo.

Jednání o vytvoření Velkého Liberce začala na liberecké radnici z podnětu starosty Rohna již 18. října 1938², kdy se sešli zástupci 31 tehdejších obcí: Dlouhého Mostu, Dolního Hanychova, Doubí, Františkova, Hluboké, Horní Suché, Horního Hanychova, Horního Růžodolu, Janova Dolu, Javorníku, Karlinek, Kateřinek, Kunratic, Machnína, Minkovic, Nových Pavlovic, Ostašova, Pilínkova, Radčic, Rochlic u Liberce (dnes Rochlice), Rudolfova, Ruprechtic, Růžodolu I, Krásné Studánky, Stráže nad Nisou, Nového Harcova, Starého Harcova, Starých Pavlovic, Svárova, Šimonovic, Vesce a Vratislavic nad Nisou. Schůzka měla pro pozvané starosty obcí pouze informativní charakter, neboť jí nepředcházela žádný písemný podklad, jenž by popisoval a zdůvodňoval Rohnův záměr. Rohn, který byl vlastně jediným řečníkem na toto téma, se hned v úvodu omluvil za tento základní nedostatek a uvedl, že proto také neočekává žádné závěry

z tohoto jednání, ale jen navázání vzájemného kontaktu a výměnu názorů k dané otázce. Přesto pro něho měla být schůzka zásadní sondou toho, jak dalekou podporu jeho záměr, ztvárňující letité přání, má.

Důvody ztroskotání všech předchozích pokusů realizovat téměř půl století starou myšlenku viděl Rohn v tom, že české úřady nebyly ochotny dát souhlas k rozšíření Liberce, který by se mohl zjevně stát hlavním městem pohraničí. Podcenit se nedal ani důvod uváděný na poradě zastoupenými obcemi, totiž že měl Liberec v minulosti převážně měšťanskou správu, zatímco v jeho okolí převažovala obecní zastupitelstva složená ze sociálních demokratů a marxistů, která nechtěla ztratit své pozice. Tyto důvody nyní pominuly, navíc byl Liberec určen Hitlerem za hlavní město sudetské župy, což vešlo již v obecnou známost.

V říjnu 1938 měl Liberec asi 40 000 obyvatel a zaujímal plochu 6 km² tak hustě zastavěných, že zde již nezbyvalo žádné další místo pro výstavbu, zatímco např. Starý Harcov se rozkládal na ploše 12 km² a měl pouze 4 278 obyvatel. Vedle snahy stát se počtem obyvatel největším městem v celém pohraničí bylo tedy druhým nejpádňejším důvodem získání potřebného stavebního prostoru. Provedení návrhu usnadňoval fakt, že řada okolních obcí už natolik srostla s městem Libercem, že nebyť návštěvníků tabulí na jejich okraji nikdo by nepoznal, že se už nachází na území např. Nových Pavlovic, Františkova, Ruprechtic nebo Harcova. Také z hospodářského hlediska tvořily okolní obce s Libercem propojený obchodní a průmyslový organismus.

Navrhované sloučení si Rohn představoval jako delší proces v několika etapách. V první fázi měly být připojeny bezprostředně sousedící obce³ a až později se měly přidat zbývající sídlištní celky údolního kotle mezi Jizerskými horami a Ještědem. V tomto pojetí by měl Liberec nakonec asi 100 000 obyvatel a vyznačoval by se mimořádně silným ekonomickým zázemím.

Přítomné starosty se snažil Rohn získat pro svůj plán i poukázáním na vývoj v Německu, kde se rovněž vytvářely větší městské aglomerace. Uvedl, že „Deutsche Gemeindeordnung“ takové kroky umožňuje, a hned starosty seznámil s příslušnými paragrafy a s postupem, který to předpokládá.

V „rozpravě“ vystoupil jako jediný starosta Růžodo-

lu I Josef Krause, který navrhl, aby starostové Rohnův návrh projednali ve svých zastupitelstvech a o výsledku informovali jak starostu Liberce, tak úřad landráta a poté se po čtrnácti dnech opět sešli. Tento návrh byl všeobecně odsouhlasen. Rohn si byl dobře vědom toho, že podpora ze strany příslušných obcí posílí realizaci tohoto projektu a také jej urychlí. Nebylo divu, že to byl právě starosta této obce, který vystoupil. Bylo totiž známo, že Růžodol I usiloval již od roku 1901 o spojení s Libercem.

Rohnova představa překračovala svým územním rozsahem a množstvím začleňovaných obcí jakýkoli dosavadní postup a způsob vytváření větších územně-správních celků. Překonávala dosavadní praxi, jež se při obdobných aktech opírala především o hospodářské a správní důvody a nikoli o motivy politické, jak tomu bylo zjevně v tomto případě⁴.

Odpovědi starostů, resp. jednotlivých zastupitelstev došly až po urgenci počátkem listopadu 1938. Své jasné „ne“ vyslovily Dlouhý Most, Dolní Hanychov, Kateřinky, Krásná Studánka, Svárov a Vratislavice nad Nisou, Stráž nad Nisou odpověděla „spíše ne“, ostatní obce souhlasily.

Byl to jeden z posledních aktů, kdy obce ještě víceméně „svobodně“ rozhodovaly a hlavně projednaly danou záležitost a daly průchod svému názoru. Od 20. listopadu 1938, kdy začal platit „Deutsche Gemeindeordnung“, přestaly být voleným orgánem a měly jen velmi omezené pravomoci. Ve skutečnosti se staly jen orgánem provádějícím nařízení a pokyny úřadu landráta, orgánů státní správy a stranických služeben.

O své iniciativě i stanoviscích obci informovala liberecká městská rada vládního prezidenta v Ústí nad Labem Hanse Krebse, jemuž Liberec správně podléhal, dne 9. listopadu 1938. Odpovídajícím způsobem byl informován i úřad říšského komisaře, úřad libereckého landráta a okresní vedení (Kreisleitung) NSDAP v Liberci.

Rohnovi a liberecké městské radě se jevila tato otázka jako zcela prioritní a podle toho jí byla věnována i mimořádná pozornost. Bylo tomu tak za situace, kdy v župě probíhala zásadní správní reforma. Vše bylo v pohybu. Centrální tisk „Die Zeit“ publikoval každý den nějaké nové nařízení, kterým se župa zapojovala do říšského systému. Denně byl uváděn v platnost některý z říšských zákonů nebo nařízení, která se vztahovala nyní i na Sudety.

Rohn neustále sondoval půdu a zjišťoval vyhlídky svého plánu. Již 16. listopadu 1938 informoval městské zastupitelstvo o stavu jednání a uvedl, že se rýsují dvě možnosti realizace: tzv. malý a velký plán. Malý plán počítal se začleněním obcí od Vratislavic nad Nisou po Ostašov (Liberec by pak měl mít celkem asi 76 000 obyvatel), zatímco podle velkého plánu (postupné začlenění uvažovaných 31 obcí) by mělo žít v Liberci asi 100 000 obyvatel. K dalšímu posunu v realizaci Rohnova záměru došlo až v lednu následujícího roku.

Konečně 3. ledna 1939 zaslal písemně své stanovisko k projektu i okresní vedoucí NSDAP v Liberci Josef Porsche. Záměr sice podpořil, ale v žádném případě nedoporučoval připojení stranou ležících obcí (Doubí, Kateřinek, Radčic, Stráže nad Nisou, Vesce a Vratislavic nad Nisou), protože správa těchto částí by byla obtížná a znamenala by pro město značné finanční zatížení. Stanovisko NSDAP nebylo pro Rohna velkým povzbuzením. Ohlašovalo komplikace a nepřehlédnutelný střet s Porschem, resp. se stranickým aparátem. O skutečných motivech Porschova jednání, které se až nápadně shoduje s odmítavým postojem některých obcí, se můžeme zatím jen dohadovat. Mohlo odpovídat i lepším informacím o budoucím správním a politickém uspořádání Říšské župy Sudety, které intenzivně probíhaly mezi Libercem a Berlínem.

Další vystrážlivění přišlo 12. ledna 1939, kdy Rohn obdržel od libereckého landráta Herberta Neumanna sdělení, že je podle směrnic říšského ministra vnitra možno provádět jen „malá spojení obcí“, neboť vyloženě venkovské obce při něm nemají být oloupeny o svůj svéráz⁵. Proto také podle něj přicházelo v úvahu připojení jen Starých a Nových Pavlovic, obou Růžodolů, Františkova, Janova Dolu, Rochlic, Starého Harcova, Ruprechtic (s výjimkou území ležícího již v Kateřinském údolí), z Vratislavic nad Nisou pouze osady Nová Ruda, části Dolního Hanychova a úzkého výběžku Karlinek. Landrát zároveň, nyní již primátorovi, oznámil, že s tímto návrhem souhlasí, a na říšském ministerstvu vnitra ho také podpořil ústecký vládní prezident Hans Krebs.⁶ Byla to první Rohnova informace o Krebsově stanovisku.

Proti rozdílnému přístupu vůči Starému a Novému Harcovu protestovali starostové těchto obcí 13. ledna 1939, protože Nový Harcov by po připojení Starého Harcova –

⁴ Původní návrhy počítaly s připojením: Františkova, Horního Růžodolu, Janova Dolu, Nových Pavlovic, Rochlic u Liberce, Ruprechtic, Růžodolu I a Starého Harcova (Amtsblatt der Stadt Reichenberg z 15. 5. 1911). V pamětním spise z roku 1905 (Die Frage der Vereinigung der an Reichenberg angrenzenden Gemeinde mit der Stadt Reichenberg) můžeme číst toto zdůvodnění: „im Interesse der Erhaltung und Kräftigung des Deutschthums durch die rascheste Schaffung von Grossreichenberg durch die Eingemeindung der Vororte durchzuführen ist und legen beiden Teilen nahe, bei dieser wichtigen Lebensfrage das weitestgehende Entgegenkommen, insbesondere in der Geldfrage, wollen zu lassen...“ A tehdejší silně nacionalistický starosta Liberce Dr. Franz Bayer byl na jednání libereckého zastupitelstva 14. dubna 1905 zcela upřímný a otevřený, když uvedl: „Die Liebe zur Heimat und nationale Verhältnisse sind es, welche uns zur Eingemeindung drängen... Bei einer politischen Neuordnung der Verhältnisse wird nur mit den grössten Städten gerechnet werden und Reichenberg von seiner Stellung als Metropole Deutschböhmens scheiden müssen...“

⁵ Návrhem na změnu hranic se zabývala řada obcí a zaslala své návrhy či požadavky na příslušné úřady landrátů. Bylo jich tolik, že úřad říšského komisaře vydal již 16. listopadu nařízení o způsobu provádění změn hranic obcí (slučováním obcí) a odkázal na nařízení Říšského ministerstva vnitra z 2. prosince 1935 v obdobné záležitosti. To bylo nyní nutné dodržovat i v Sudetech jako říšském území a rovněž v jeho správním obvodu. Na ně se odvolával i landrát Neumann ve svém stanovisku.

⁶ Viz zápis o poradě městského zastupitelstva z 12. ledna 1939. Hans Krebs podpořil tento návrh s výjimkou připojení Dolního Hanychova. Bohužel motivy a odůvodnění nejsou k dispozici.

7_ Rohn je odeslal 27. ledna 1939 s podrobným vyjádřením ke Krebsovu stanovisku.

8_ Čas tu sehrával zásadní roli. V Berlíně bylo mezitím rozhodnuto o sčítání lidu v Sudetech, které proběhlo 17. května 1939, a v chodu byla intenzivní jednání o správní struktuře župy. Viz nařízení Říšského ministerstva vnitra a Říšského ministerstva hospodářství z 21. února o úpravě sčítání v Sudetech. [Verordnung über die Durchführung des Volks-, Berufs- und Betriebszählung 1939 in den sudetendeutschen Gebieten, RGBl. 1939, I., s. 281.]

9_ Verordnungsblatt für den Reichsgau Sudetenland Nr. 2/1939.

10_ Viz záznam z 1. září 1942 a oběžník úřadu vládního prezidenta v Ústí n. L. ze 17. listopadu 1942, kterým informuje o výnosu říšského ministerstva vnitra o změnách hranic obcí.

Zachované materiály ukazují, že Rohn měl ve své iniciativě podporu Konrada Henleina, a že dokonce v některých případech jednal přímo na jeho přání. A to i s okázalým přehlížením úřadu landráta. Viz např. dopis Rohna libereckému landrátovi Dr. Friedrichu Hübnerovi z 11. dubna 1942.

podle jejich názoru – nebyl životaschopný, neboť obě obce tvoří hospodářsky a zemědělsky jeden celek. Tato připomínka byla vzata v úvahu v definitivním Krebsově návrhu, který byl předložen říšskému komisaři k projednání již 30. ledna 1939 a který se od Neumannova lišil právě nezařazením uvažované části Dolního Hanychova.

Protože se územní změna bezprostředně dotýkala činnosti a územního členění Kreisleitungu NSDAP v Liberci, byl Rohnův plán jistě předmětem nejednoho stranického jednání. Porsche Rohna informoval 23. ledna 1939 pouze o své poradě s vedoucími místních organizací NSDAP (Ortsgruppenleitern) nad plánem rozšíření Liberce, z níž však pro Rohna nevyplývalo nic závažně nového (pozitivně ani negativně).

Z dochovaného přípisu Úřadu vládního prezidenta v Ústí nad Labem z 25. ledna 1939 víme, že si tento úřad na Rohnovi vyžádal další podklady o počtech obyvatel a ploše obcí se zdůvodněním nových hranic obcí Dolního Hanychova, Karlinek, Kateřinek, Ruprechtic a Vratislavic n. N.⁷

O tom, že celá záležitost nebyla stále vyjasněna, svědčí záznam z 1. února 1939, podle něhož zástupce říšského komisariátu sdělil primátorovi Liberce, že trvá na tom, aby byly do rozšíření Liberce začleněny jen části uváděných obcí a nikoli celé obce. To by ovšem znamenalo podstatnou změnu celého plánu i vyústění jeho politického smyslu.

Primátor Rohn nebyl s daným vývojem celé záležitosti spokojený a pokusil se ho vrátit do původní polohy. Obrátil se dopisem z 6. února 1939 na říšského komisaře Konrada Henleina a seznámil jej podrobně s Krebsovým návrhem. Dosavadní Liberec se 616 ha a 38 525 obyvateli by se rozrostl jen na 3 754 ha a měl by 73 272 obyvatel.

Přitom Ostašov, Karlínky, Doubí a Vesec si stejně jako Horní Hanychov přály připojení k Liberci. Rohn zopakoval i známé důvody hovořící pro vznik Velkého Liberce – měl tak být vyřešen nedostatek bytů novou výstavbou právě v prostoru Ostašova a Karlinek, získána potřebná plocha pro letiště, policejní kasárna, sportoviště, cvičné a nástupní prostory pro formace NSDAP, nový ústřední hřbitov. Umožněno mělo být také vybudování dvoukolejné tramvaje až k lanovce na Ještěd. Další hospodářské a dopravní důvody nebyly v Krebsově návrhu uváděny a reflektovány.

Podle Rohnova návrhu by pak měl mít Velký Liberec 6 951 ha a 88 833 obyvatel.

To, že Rohn stále neupouštěl od svého maximálního záměru, bylo motivováno velkými plány a očekáváními tak rozšířenými v celé sudetoněmecké společnosti. Sdílely je i stranické orgány, jež byly jen minimálně informovány o skutečných říšských záměrech a úmyslech.

Dne 11. února 1939 se uskutečnila na říšském komisariátu v Liberci porada všech zainteresovaných stran, která měla sjednotit všechna hlediska.⁸ V zásadě odsouhlasila Krebsův návrh – ovšem se dvěma výjimkami. Na Henleinovo doporučení nebylo provedeno začlenění Nové Rudy do nové městské aglomerace, ale naopak k ní připadl celý Dolní Hanychov (tento spor mezi úřadem ústeckého vládního prezidenta a říšským ministerstvem vnitra trval však dál a opět se řešil na poradě 20. března 1939).

„Kvůli jednoduchosti musí být v daném případě sjednocování obcí provedeno cestou nařízení, takže nepřichází v úvahu jednání mezi městem a jednotlivými obcemi, jakož i případné uzavření dohod o začlenění. Při tomto začlenění nemohou být brány v úvahu obzvláště jednostranné zájmy obcí, ale je jen rozhodující pojem obecného blaha nacionálně socialistického světového názoru“, čteme doslova v písemném záznamu.

V příštích týdnech následovala četná jednání mezi městem, úřadem landráta a okresním vedením NSDAP, jejichž výsledkem byla i zásadní dohoda o provedení začlenění. Podle ní nebudou včleněny části stávajících obcí, ale jen celé obce, neboť by to vedlo k řadě dalších komplikací a sporů (mj. i v dokončované územní struktuře NSDAP).

Netrpělivý Rohn se rozjel dokonce do Berlína, kde 25. března 1939 jednal o rozšíření Liberce na Říšském ministerstvu vnitra, které muselo takovou změnu schválit a vydat o tom příslušné nařízení. Dozvěděl se zde, že říšské ministerstvo vnitra nemůže vydat nařízení o začlenění obcí do Liberce, dokud A. Hitler nepodepíše nový zákon o začlenění Sudet, a že to říšské ministerstvo vnitra nemůže ovlivnit, neboť tento zákon souvisí s řadou dalších mezirezortních otázek, které musí být předem vyřešeny.

Podle názoru říšského ministerstva vnitra nebude možné vydat nařízení o rozšíření Liberce před 1. dubnem 1939, ale stane se tak až k 1. květnu nebo až v červnu. A opět bylo Rohnovi jasně sděleno, že pro takový krok nejsou možné žádné dohody s obcemi, ale že se

takové rozšíření provede jen na základě nařízení, které bude vycházet z návrhů a doporučení vyšších správních a politických orgánů.

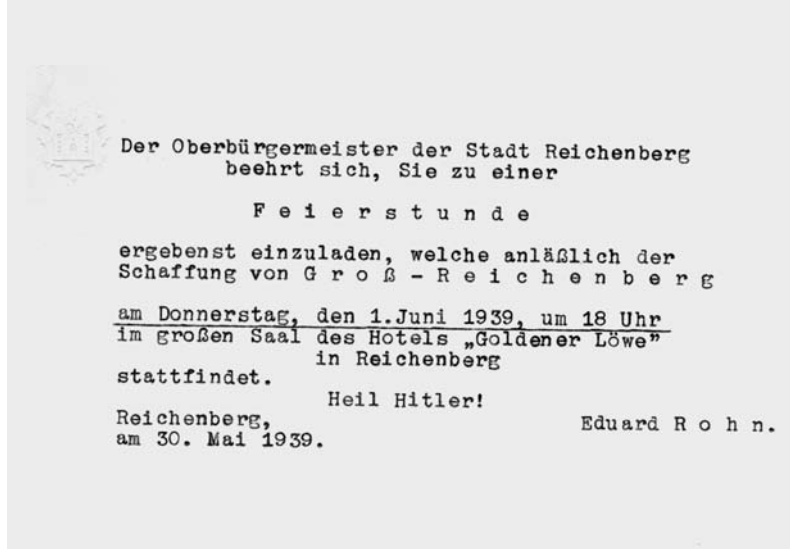
Berlín samotný měl ovšem zájem na co nejrychlejším vyřešení správního začlenění Sudet do Říše. Jednáni byla brzy nato ukončena a příslušné nařízení Říšského komisaře pro sudetoněmecké území o správním členění Říšské župy Sudety bylo publikováno 29. dubna 1939 a vstoupilo v platnost 1. května.⁹ K tomuto datu končilo období říšského komisariátu, jenž spravoval i održené části na jižní Moravě a v jižních Čechách. Ty nyní připadly k jiným správním a stranickým celkům.

Říšské ministerstvo vnitra nařídilo k datu 1. května rozšíření Liberce o obce Dolní Hanychov, Františkov, Horní Růžodol, Janův Důl, Nové Pavlovice, Nový Harcov, Rochlice u Liberce, Ruprechtice, Růžodol I, Staré Pavlovice a Starý Harcov. Tedy jen o jednu třetinu z původního záměru. I tak se podařilo, aby byl Liberec – jako Gauhauptstadt – městem s největším počtem obyvatel v župě a odpovídal tak svému označení. Proto se oslavovalo. Slavnostní zasedání, na němž bylo ministerské nařízení vyhlášeno, se – po všech nutných přípravách – konalo 1. června 1939 od 18 hodin ve velkém sále hotelu Zlatý lev.

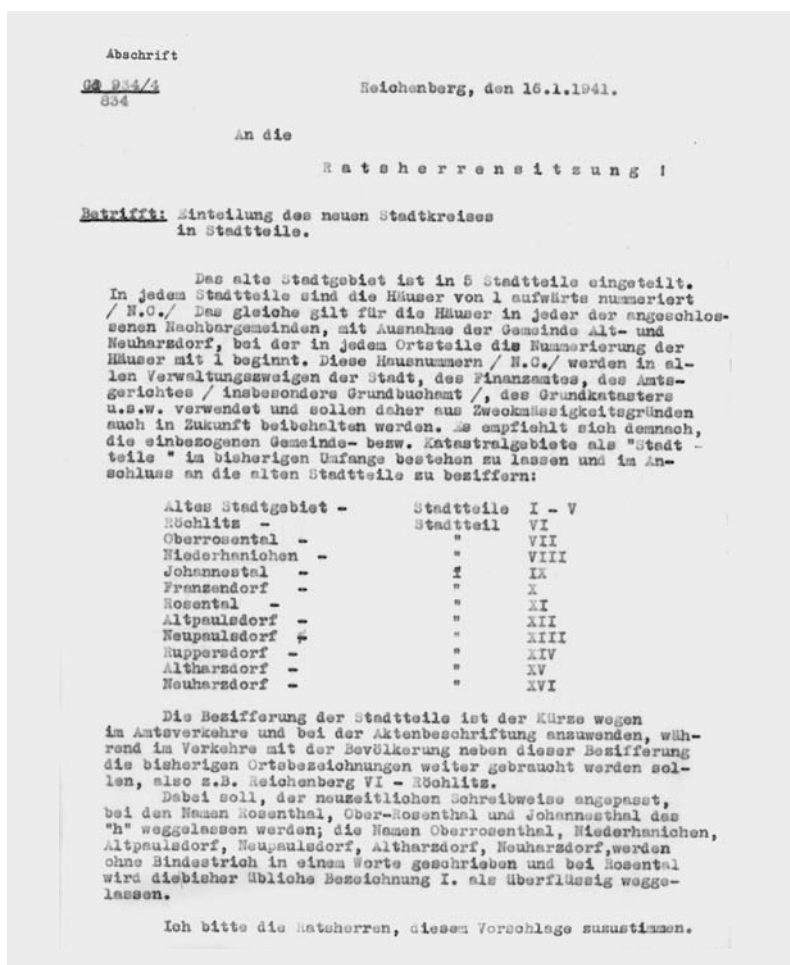
K 30. červnu skončila působnost stávajících starostů začleněných obcí. Vznik Velkého Liberce tedy probíhal jako řešení jedné ze závažných politických otázek, při němž věcná hlediska a argumenty hrály jen podružnou roli.

Nebylo v povaze Rohna vzdávat se vytčeného cíle. Pravda, nebylo to možné hned, bylo nutné mít pádné argumenty. Nyní již jen zcela věcné. Válka a s ní spojené nároky na správu a chod obcí, ale i na řešení válečných obtíží, je samy nabízely. Dne 2. února 1942 odeslal Rohn na ústecký úřad vládního prezidenta návrh, aby byly k Liberci připojeny obce Doubí, Horní Suchá, Horní Hanychov, Karlinky, Kateřinky, Kunratice, Ostašov, část Radčic, Rudolfova, část Stráže nad Nisou, většina Vesce a asi polovina Vratislavic nad Nisou. V obsáhlém zdůvodnění byly uváděny argumenty především stavební a dopravně-technické.

Z ústeckého úřadu přišla odpověď až v září 1942. Příslušný referent (vrchní vládní rada Poppe) sděloval do Liberce, že v současné době existuje zákaz rozšiřo-

Pozvánka k oslavě ustavení Velkého Liberce, která se konala 1. června 1939 ve velkém sále hotelu Zlatý Lev (SOKA Liberec, AM Liberec, Gd 281/04, kart. 56)

Zpráva pro zasedání městské rady 2. července 1942 o očíslování městských čtvrtí (SOKA Liberec, AM Liberec, Gd 281/04, kart. 56)

vání obcí začleněním jiných; výjimku tvoří jen válečné nebo jiné pádné či vynucené důvody a o nich rozhoduje jen říšský ministr vnitra.¹⁰

Tim byla po dobu války otázka rozšíření Liberce připojením sousedních obcí zmrazena a byla opět obnovena až po ukončení války za zcela nových politicko-správních podmínek a také se zcela jinou motivací.